

[Стаття подана в Інформаційному бюлетені з міжнародної стандартизації 2-2010](#)

Дискусії та суперечки стосовно "приватних стандартів" та їхнього потенціалу як фактичних або потенційних бар'єрів у торгівлі останнім часом посилюються, особливо у Комітеті з технічних бар'єрів у торгівлі (ТБТ) та Комітеті з санітарних та фітосанітарних заходів Світової організації торгівлі (ВТО). Це питання також згадується в параграфі 26 "П'ятого трирічного огляду виконання і застосування Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Комітету з ТБТ"¹, прийнятого членами ВТО 13 листопада 2009 року.

Але що мається на увазі під терміном "приватні стандарти" і яка роль стандартів у підтримці державної політики та технічних регламентів, спрямованих на захист та зміцнення здоров'я і безпеки населення та охорону навколишнього середовища?

[Коротко про ISO](#)

[1. Вступ](#)

[1.1. Мета цього документа](#)

[1.2. Торгівля, державна політика та міжнародні стандарти](#)

[1.3. Регіональні підходи](#)

[2. Офіційна міжнародна стандартизація](#)

[2.1. ISO та інші міжнародні організації з стандартизації](#)

[2.2. Процес розроблення стандартів ISO](#)

[3. Поява "приватних стандартів"](#)

[3.1. Вступ](#)

[3.2. Приватні стандарти у секторі ICT \(консорціуми та форуми\)](#)

[3.3 Приватні стандарти у сфері роздрібної торгівлі та агропромислового комплексу](#)

[3.4. Приватні стандарти, пов'язані з соціальними та екологічними аспектами](#)

[4. Вимоги, етикетки, сертифікація та відповідність](#)

[5. Висновки та перспективи на майбутнє](#)

Коротко про ISO

ISO – Міжнародна організація з стандартизації. До її складу входять, станом на лютий 2010 року, 159 національних органів з стандартизації від великих і маленьких країн, країн промислово розвинених, тих, що розвиваються, та країн з перехідною економікою всіх регіонів світу. Фонд ISO містить більше 18100 стандартів для бізнесу, органів влади та суспільства з практичними інструментами для всіх трьох аспектів сталого розвитку: економіки, соціальної сфери та навколишнього середовища.

Міжнародні стандарти ISO роблять позитивний внесок до існуючого світу. Вони сприяють торгівлі, поширюють знання та інноваційні досягнення в галузі технологій, а також допомагають раціонально використовувати природні ресурси та практику з оцінки відповідності.

Стандарти ISO забезпечують рішення і досягнення вигоди майже для всіх галузей діяльності, охоплюючи сільське господарство, будівництво, машинобудування, виробництво, розподілення, транспорт, медичне обладнання, інформаційні та комунікаційні технології, захист навколишнього середовища, енергетику, управління якістю, оцінку відповідності та послуги.

ISO оптимально використовує ресурси, надані зацікавленими сторонами, розробляючи тільки ті стандарти, для яких існують чіткі вимоги ринку. Ця робота виконується експертами від промислово-технічного та бізнесового секторів, які подали пропозиції про розроблення стандартів та які згодом їх використовуватимуть. Ці експерти можуть діяти в інших відповідних галузях знань, таких як державні органи влади, випробувальні лабораторії, споживчі асоціації та наукові кола, а також в міжнародних урядових та неурядових організаціях.

Міжнародні стандарти ISO являють собою глобальний консенсус відносно стану справ у галузі технології та/або передової практики.

1. Вступ

1.1. Мета цього документа

Дискусії та суперечки стосовно "приватних стандартів" та їхнього потенціалу як фактичних або потенційних бар'єрів у торгівлі останнім часом посилилися, особливо у Комітеті з технічних бар'єрів у торгівлі (ТВТ) та Комітеті з санітарних та фітосанітарних заходів Світової організації торгівлі (WTO). Це питання також згадується в параграфі 26 "П'ятого трирічного огляду виконання і застосування Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Комітету з ТВТ"¹, прийнятого членами WTO 13 листопада 2009 року.

Але що мається на увазі під терміном "приватні стандарти" і яка роль стандартів у підтримці державної політики та технічних регламентів, спрямованих на захист та зміцнення здоров'я і безпеки населення та охорону навколишнього середовища?

У цьому документі йдеться про важливу роль, яку відіграють міжнародні стандарти ISO для розвитку торгівлі через підтримку державної політики та введення належної практики нормативного регулювання на основі результатів, а не на розпорядчих технічних регламентах.

Документ також визначає важливі відмінності між стандартами, що розроблені з використанням принципів ТВТ WTO – прозорості, відкритості, об'єктивності та консенсусу, ефективності і відповідності, послідовності та вирішення потреб країн, що розвиваються, та стандартами, які не дотримуються цих принципів. Ці принципи були встановлені Другим трирічним оглядом виконання Угоди про ТВТ та затверджені П'ятим трирічним оглядом. Ці принципи продовжують доповнюватися за рахунок дотримання положень² "Кодексу добродійної практики для підготовки, прийняття і застосування стандартів" (який національні органи з стандартизації повинні прийняти та виконувати) Додатку 3 Угоди про ТВТ WTO. Стандарти, що розробляються з використанням процесів, які відкриті для участі всіх зацікавлених сторін і які використовують ці принципи, вважаються "міжнародними". Хоча можуть бути розроблені інші стандарти, відповідні потребам окремих секторів або груп населення, і вони можуть ідеально діяти та відповідати їхнім цілям, але ці стандарти не будуть відповідати описаним вище принципам, а також іншим атрибутам офіційних міжнародних стандартів.

1.2. Торгівля, державна політика та міжнародні стандарти

Державна політика визначається органами державної влади і, в ряді випадків, стандартами ISO, які забезпечують підтримку або пов'язані з ініціативами в державній політиці. ISO та її партнерська організація, Міжнародна електротехнічна комісія (IEC), домовилися про чотири принципи, якими необхідно керуватися під час розроблення цих стандартів. Перший принцип полягає у тому, щоб розроблення міжнародних стандартів для ринку базувалося на об'єктивній інформації та знаннях. Другий принцип полягає у задоволенні потреб та інтересів всіх зацікавлених сторін, охоплюючи державні органи влади там, де це доречно, не намагаючись встановити, привести в дію або мотивувати державну політику, правила або соціальний чи політичний порядок денний. Третій принцип стосується усвідомлення того, що розробленням регламентів, державної політики або укладенням та інтерпретацією міжнародних угод повинен займатися уряд чи уповноважені організації. Нарешті, стандарти ISO та IEC, що підтримують державну політику, краще за все розробляються в рамках перевірених структур з оперативними підходами та моделями участі, які детально викладені в існуючих директивах ISO/IEC та процедурах розроблення.⁴

Технічні регламенти встановлюють юридично обов'язкові технічні вимоги найчастіше з метою захисту здоров'я і безпеки населення та охорони навколишнього середовища. Вони можуть викладати вимоги у загальному вигляді (так звані основоположні вимоги) і наявними термінами, а також вони можуть поєднуватися з посиланням або дослівним викладенням змісту добровільних стандартів для всіх чи деяких деталей, роблячи цим самим відповідність вимогам добровільних стандартів частковою або повною презумпцією дотримання регламентів.

Угода про технічні бар'єри в торгівлі WTO (Угода про TBT), яка стосується міжнародної торгівлі товарами, визнає, що технічні регламенти і стандарти можуть бути необхідними для досягнення законних цілей державної політики, але й застерігає від неправильного їхнього використання. Важливо відзначити, що у разі необхідності чітких регламентів, Угода про TBT WTO передбачає використання відповідних "міжнародних стандартів" або їхніх частин як основи для технічних регламентів в міру необхідності. Комітет з TBT WTO домовився про принципи та процедури, яких потрібно дотримуватися під час розроблення таких "міжнародних стандартів". Ці принципи не роблять ніяких відмінностей між стандартами, розробленими міжнародними урядовими організаціями, міжнародними неурядовими організаціями та іншими "приватними" організаціями.

У порівнянні з Угодою про санітарні та фітосанітарні заходи (Угода про SPS)⁵ Угода про TBT визначає різні підходи до використання "міжнародних стандартів". Ця Угода посилається на "заходи" (закони, постанови, регламенти, вимоги, тощо), що стосуються

захисту життя людей, тварин чи рослин або їхнього здоров'я. В рамках цієї Угоди санітарні та фітосанітарні "заходи", що відповідають "міжнародним стандартам", як передбачається, будуть узгоджуватися з відповідними положеннями Угоди про SPS. Що стосується терміну "міжнародний стандарт", то Угода про SPS називає конкретні організації – Комісію Codex Alimentarius (CAC), Міжнародне епізоотичне бюро (OIE) та Міжнародну конвенцію з захисту рослин (IPPC), які розробляють стандарти на безпеку продуктів харчування і здоров'я тварин та рослин відповідно. Ці три міжурядові організації зазвичай називають "трьома сестрами". Угода про SPS зазначає, що з питань, які не мають відношення до діяльності цих трьох організацій, відповідні стандарти, настанови та рекомендації, розроблені "доречними міжнародними організаціями, визначеними Комітетом, і відкритими для участі всіх держав-членів" можуть розглядатися як "міжнародні стандарти". Однак, на практиці Комітет з SPS ще не визначив такі організації. У рамках Комітету з SPS обговорюються стандарти, опубліковані неурядовими організаціями, будь-то міжнародні стандарти таких організацій як ISO та IEC, соціальні та екологічні стандарти NGOs або стандарти промисловості та роздрібної торгівлі, які іноді називають "приватними стандартами". Відсутність різниці між цими різними "приватними стандартами" також зробила внесок у широке обговорення та певний безлад на різних форумах.

1.3. Регіональні підходи

Доведеним та успішним прикладом використання урядами відповідних міжнародних та регіональних стандартів на основі консенсусу є рішення Європейської Комісії у 80-х роках минулого століття прийняти "Новий підхід" до європейського законодавства. "Новий підхід" встановлює мінімальні основоположні вимоги, які доповнюються добровільними, заснованими на консенсусі, європейськими стандартами, що забезпечують рішення, які "вважаються задовільними". Це було важливим визнанням тієї ролі, яку стандарти займають у підтримці цілей державної політики (у цьому випадку, європейські стандарти підтримують створення Єдиного європейського ринку). Водночас, він також являє собою серйозну проблему для офіційної системи міжнародної стандартизації, оскільки він спрямований на значне розширення європейської діяльності з стандартизації і відволікає значну частину зацікавленості та матеріальних ресурсів від діяльності з міжнародної стандартизації. Проте, ця проблема була вирішена укладенням угоди між міжнародними організаціями з стандартизації ISO і IEC та регіональними європейськими партнерами (наприклад, партнером ISO в Європі – Європейським комітетом з стандартизації – CEN), відомої як "Віденська угода".

В інших регіонах світу належні методи регулювання заохочують використання регламентів, орієнтованих на практичні результати, що доповнюються стандартами. Ці стандарти можуть бути міжнародними, але історично, як правило, вони національні,

особливо якщо вони стосуються громадського здоров'я та безпеки. В останні роки використання міжнародних стандартів для підтримки державної політики та регулювання збільшилося у країнах, що приєдналися до WTO і почали застосовувати Угоди про TBT та SPS, а також використовувати відповідні міжнародні стандарти як один із методів усунення бар'єрів у торгівлі. Інші двосторонні та багатосторонні торговельні угоди, а також існуючі і нові регіональні угоди про вільну торгівлю у різних частинах світу стали основними чинниками заохочення використання міжнародних стандартів. Організації або торгові зони, такі як Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Азіатсько-тихоокеанське економічне співробітництво (APEC) та Південноамериканський спільний ринок (MERCOSUR), заохочують використання міжнародних стандартів як одного із засобів сприяння торгівлі своїх членів з рештою світу.

Фактично всі регіони світу, незважаючи на виникнення конкретних регіональних питань, мають сильні стимули для використання міжнародних стандартів. Ці стимули охоплюють зобов'язання членів WTO до прагматичної необхідності забезпечувати, щоб продукція та матеріали, виготовлені у їхній країні, могли продаватися з мінімальними бар'єрами у торгівлі, наскільки це можливо. Виробництво продукції та матеріалів, що відповідають міжнародним стандартам становить ключовий елемент забезпечення такої торгівлі.

2. Офіційна міжнародна стандартизація

2.1. ISO та інші міжнародні організації з стандартизації

ISO – всесвітня федерація, яка на сьогодні нараховує 159 членів, по одному від кожної країни. Члени ISO є "національними органами з стандартизації" (NSB), які як очікується, є найбільш представницькими органами з стандартизації у своїй країні та, як правило, з офіційним національним уповноваженням від місцевого уряду на розроблення добровільних стандартів.

Серед членів ISO існує велика різноманітність, яка й складає формальну систему стандартизації ISO. У країнах, що розвиваються, наприклад, національні органи з стандартизації (NSBs) часто являють собою неурядові організації, визнані їхнім урядом як юридична особа, відповідальна за добровільну стандартизацію.

У деяких країнах можуть існувати численні органи з стандартизації, кожен з яких відповідає за один або декілька секторів промисловості, але їхня діяльність координується національним органом, який несе відповідальність за членство в ISO. В деяких випадках член ISO сам по собі може не розробляти стандарти, але несе відповідальність за координацію національної діяльності з стандартизації і має повноваження надавати статус "національного стандарту" стандартам, розробленим іншими органами в його країні.

Фактично всі члени ISO дотримуються принципів, викладених у "Кодексі добросовісної практики для підготовки, прийняття і застосування стандартів" Додатку 3 до Угоди про ТБТ WTO. Згідно з цією Угодою члени Світової організації торгівлі повинні забезпечувати прийняття та дотримання центральними державними органами з стандартизації Кодексу добросовісної практики, а також прийняття розумних заходів для забезпечення того, щоб місцеві органи влади, неурядові та регіональні органи з стандартизації робили те ж саме. Кодекс відкритий для прийняття всіма цими органами. Зобов'язання NSBs, що прийняли Кодекс, охоплюють проведення консультацій з громадськістю стосовно проектів національних, регіональних та міжнародних стандартів, що робить їхні програми роботи та каталог загальнодоступними і допомагає належним чином забезпечувати врахування зауважень та скарг.

Такі функції, як національна координація та представництво NSB в ISO, уповноважуються місцевим урядом. Дотримання NSB Кодексу належної практики ТБТ, а також дотримання ISO принципів міжнародної стандартизації, встановлених другим трирічним оглядом Угоди про ТБТ, роблять важливий внесок до широкого визнання Міжнародної організації з стандартизації як розробника "формальних" міжнародних стандартів.

ISO також співробітничав з двома іншими офіційними міжнародними організаціями з стандартизації, а саме: Міжнародною електротехнічною комісією (IEC) та Міжнародною спілкою електрозв'язку (ITU). У 2001 році ці три організації створили Світове співробітництво з стандартизації (WSC) як засіб координації політики та загальних цілей, а також для забезпечення керівництва зближенням галузей технології. Окрім цих трьох організацій, існує низка міжурядових органів, що розробляють власні стандарти, зазвичай, у конкретних галузях. Деякі з них охоплюють установи Організації Об'єднаних Націй, такі як Всесвітня метеорологічна організація (WMO), Міжнародна організація праці (ILO) і Комісія Codex Alimentarius (CAC), згадана вище. ISO систематично координує свою діяльність з цими організаціями для того, щоб уникнути дублювання та забезпечити взаємодоповнюваність зусиль з стандартизації (наприклад, в рамках меморандумів про взаєморозуміння).

Врешті-решт, існують інші організації з стандартизації (SDO), які розроблюють стандарти, що мають важливе глобальне значення та доречність. ISO докладає зусиль до того, щоб співробітничати з цими організаціями шляхом, наприклад, партнерських заходів (як з IEEE - Інститутом інженерів з електротехніки та електроніки США) у сфері медичної інформатики (e-health), інформаційної та комунікаційної технологій.

2.2. Процес розроблення стандартів ISO

Стандарти ISO розробляються з урахуванням потреб, визнаних учасниками ринку, такими як промисловість, уряди, споживачі, тощо. Перший крок процесу розроблення спрямований на перевірку того, чи буде стандарт ISO мати економічну ефективність для конкретної галузі. Процес охоплює широкі консультації з метою визначення дійсної необхідності розроблення стандарту ISO на конкретну тему, і, зокрема, для визначення ринкових та інших зацікавлених сторін, які будуть забезпечувати необхідні ресурси для розроблення та впровадження цього стандарту.

Якщо прийнятні умови виконуються, то пропозиція офіційно стає проектом стандарту, за який відповідає конкретний технічний орган ISO, обраний від певної сфери та сектора в рамках відкритого і заснованого на консенсусі процесу.

Стандарти ISO розробляються в рамках ієрархії технічних комітетів та підкомітетів (нині їх більше 700) та пов'язаних з ними робочих груп (нині їх більше 2200). Члени цих технічних комітетів та підкомітетів є тими членами ISO, які висловили бажання взяти активну участь у цій роботі. Як правило, члени, які беруть участь у розробленні, створюють національні дзеркальні комітети за участю всіх зацікавлених сторін на національному рівні, в тому числі, від промисловості, урядів, споживачів, наукових кіл та інших в міру необхідності. Члени ISO також можуть обрати роль спостерігачів або не бути членами комітетів в залежності від їхніх національних інтересів.

Процедури ISO створюють механізм, за допомогою якого інші міжнародні та регіональні організації можуть брати участь у роботі і близько 700 організацій, у тому числі більшість установ ООН беруть участь у роботі відповідних комітетів ISO з розроблення стандартів.

Перший проект розроблюваного стандарту, як правило, виконується в рамках робочої групи, яка складається з експертів, призначених членами технічних комітетів ISO і зацікавленими партнерськими організаціями. Експерти обговорюють та визначають елементи, які, на їхню думку, повинен містити стандарт. Коли вони прийдуть до згоди, то проект стандарту аналізується членами батьківського комітету. На цьому етапі роботи національні дзеркальні комітети, згадані вище, досягають національного консенсусу стосовно позиції та положень, а також проводяться обговорення в комітеті ISO для досягнення міжнародного консенсусу. Як тільки на рівні комітету досягнуто консенсусу, проект публікується як проект міжнародного стандарту (DIS) для проведення голосування серед всіх органів країн-членів ISO, і на цьому етапі багато членів ISO роблять документ доступним для громадського обговорення у своїй країні. Потім розглядаються зауваження, отримані упродовж цього процесу, і якщо DIS досяг необхідного рівня затвердження остаточного тексту, то він публікується вже як міжнародний стандарт. Стандарт надається будь-якій зацікавленій стороні для його застосування до процесів, продукції або послуг і без обмеження для таких цілей як впровадження, навчання та сертифікація.

Отже, стандарт ISO відображає подвійний рівень консенсусу – між учасниками ринку та між країнами.

3. Поява "приватних стандартів"

3.1. Вступ

Незважаючи на те, що термін "приватні стандарти" може охоплювати будь-які стандарти, розроблені особою, не пов'язаною з урядом, характеристика може бути оманливою. На багатьох форумах термін "приватний" може сприйматися, як "менший", "корисливий" або "не в інтересах громадськості". Існує широкий спектр неурядових стандартів (і їхня кількість зростає) та існують значні відмінності між органами/організаціями, що розробляють ці стандарти, пов'язані з такими аспектами як управління, підхід до розвитку, участь зацікавлених сторін, тощо. У цьому документі відображені розбіжності між описаними вище та іншими "приватними" органами з стандартизації. В рамках роботи ISO, щонайменше, три важливі категорії приватних стандартів (їх описано нижче) зазнали змін та призвели до погодження зусиль і координації систем розроблення стандартів ISO.

3.2. Приватні стандарти у секторі ICT (консорціуми та форуми)

На додаток до ієрархії офіційних міжнародних, регіональних та національних стандартів вже давно було визнано, що існує ще один шар стандартів у вигляді галузевих або стандартів компаній, що використовуються в межах однієї чи двох компаній або на договірних відносинах з постачальниками.

У відповідь на такий інтерес промисловості до можливості розробляти свої власні стандарти, наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років виникли "консорціуми" та "форуми", головним чином у галузі інформаційних та комунікаційних технологій (ICT) з метою розроблення промислових специфікацій.

Більшість перших консорціумів та форумів були закритими групами, сформованими низкою інформаційно-комунікаційних компаній для розроблення специфікацій, за допомогою яких учасники могли конкурувати на ринку з іншими підходами. Такі групи не обов'язково прагнули співробітничати зі всіма зацікавленими сторонами, їхні системи специфікацій не відображали доступну громадську думку. Проте, через деякий час багато з цих груп стали більш відкритими, досягнули широкого визнання в галузі ICT, а деякі специфікації, розроблені ними, широко відомі на ринку як міжнародні стандарти де-факто.

У середині 1990-х років минулого сторіччя Рада ISO створила спеціальну дослідницьку групу з метою вивчення можливих наслідків створення цієї міжнародної системи стандартизації де-факто, яка існувала паралельно з формальною. Головний висновок полягав у тому, що формальна система не повинна надмірно турбуватися стосовно додаткового заснування цих органів, адже це було неминучим наслідком стратегічних інтересів компаній в галузі ICT, хоча, офіційна система повинна шукати шляхи взаємодії з цими органами. Одним з результатів стало заснування ISO та IEC спільного технічного комітету з питань інформаційних технологій (JTC1 ISO/IEC), який ввів спеціальну процедуру, за допомогою якої специфікації, розроблені консорціумами та форумами, можуть бути оброблені в рамках офіційної системи стандартизації для перетворення їх на міжнародні стандарти ISO та IEC.

Ця процедура спочатку мала невеликий успіх, але її значення останнім часом зросло в результаті політики деяких урядів на користь відкритих добровільних міжнародних стандартів, подібних до розроблених формальною системою стандартизації. Це

призвело, наприклад, до того, що стандарти на операційну систему Linux і відкритий формат текстових документів OASIS (ODF) стали офіційними міжнародними стандартами ISO/IEC, а прийнятий раніше стандарт, такий як портативний формат документів Adobe (PDF), став офіційним міжнародним стандартом ISO.

3.3 Приватні стандарти у сфері роздрібно́ї торгівлі та агропромислового комплексу

У багатьох відношеннях поява приватних стандартів у агропромисловому комплексі та в секторі роздрібно́ї торгівлі має багато паралелей з більш раннім досвідом у секторі ICT, навіть якщо мотивації і не співпадають. Наприклад, Глобальна ініціатива з безпеки харчових продуктів (GFSI) була створена у 2000 році на прохання керівників роздрібно́ї торгівлі харчовими продуктами для сприяння постійному покращанню системи безпеки харчових продуктів і забезпечення довіри та послідовності у постачанні безпечних харчових продуктів споживачам. Ініціативи, як правило, управляються групами провідних компаній. Хоча такі стандарти можуть отримати вигоду від внесків високого рівня промислових експертів, вони не обов'язково дотримуються тих же самих принципів, що й офіційна міжнародна стандартизація (тобто, принципів WTO TBT – прозорості, відкритості, об'єктивності та консенсусу, тощо), а також принципів Кодексу добросовісної практики Додатку 3 Угоди WTO про TBT.

Були висловлені деякі побоювання, особливо у країнах, що розвиваються, з приводу того, що певні приватні агропромислові стандарти (наприклад, GlobalGap - раніше EuperGAP) можуть в кілька разів перевищувати вимоги (наприклад, для деяких мінімальних меж залишків пестицидів), які встановлені регламентами або "міжнародними стандартами". У цій галузі, як правило, діють міжнародні стандарти, розроблені міжурядовою Комісією Codex Alimentarius (CAC). Знову ж таки, без будь-якого офіційного процесу міжнародної стандартизації з дотримання загальновизнаних принципів і окремих національних правил, приватні промислові стандарти повинні вжити додаткових заходів для отримання підтримки від органів регулювання та інших зацікавлених сторін, особливо в країнах, що розвиваються, з метою ефективного їхнього прийняття та виконання.

У цьому секторі ISO та офіційна система стандартизації в останні роки досягла прогресу з метою спрощення гармонізації та оцінки основних систем управління безпекою харчових продуктів, притаманних усім різноманітним стандартам на безпеку харчових продуктів та належну сільськогосподарську практику за рахунок введення стандартів ISO серії 22000 на системи управління безпекою харчових продуктів. Додаткові стандарти ISO розробляються в рамках програми доповнення основних стандартів на системи управління та усунення невідповідностей, які можуть мати згубні наслідки для

виробників (великих і малих), переробників і, врешті-решт, споживачів.

Ряд питань, що стосуються приватних стандартів у агропромисловому секторі, також були розглянуті у відповідному документі на зборах Комісії Codex Alimentarius у травні 2009 року.

3.4. Приватні стандарти, пов'язані з соціальними та екологічними аспектами

Остання і, можливо, найбільш різноманітна категорія приватних стандартів має відношення до соціальних та екологічних аспектів, які часто пов'язані з вимогами, сертифікацією та програмами маркування. Ці стандарти також стосуються таких питань, як вуглецевий слід, еко-маркування, раціональне використання природних ресурсів (лісових, водних, повітряних, земельних ресурсів та корисних копалин), дотримання принципів справедливої торгівлі, підзвітності організацій та відповідальності перед суспільством. Ці стандарти також розробляються цілим рядом приватних розробників, починаючи від роздрібного консорціуму (наприклад, схеми власної торгової марки) до соціальних та екологічних неурядових організацій, направлених на конкретний соціальний рух та захист навколишнього середовища, які виступають за певні соціальні та екологічні зміни шляхом стандартизації та сертифікації діяльності. Діяльність з розроблення стандартів у цих організаціях також дуже різноманітна. За останні роки було докладено певних зусиль до підвищення узгодженості принципів і критеріїв підтримки такої діяльності в галузі розвитку, а також будь-яких пов'язаних з ними програм з оцінки відповідності (сертифікації, маркування). Одна з таких приватних організацій, названа Міжнародним альянсом з соціальної і екологічної акредитації та маркування (ISEAL), являє собою глобальну асоціацію з соціальних та екологічних систем стандартизації. ISEAL та його члени разом поставили собі за мету "створити світ, у якому екологічна сталість і соціальна справедливість вважатимуться нормальними умовами бізнесу".

У ряді випадків, ініціативи приватних стандартів у соціальній та екологічній сферах можуть буди погоджені, а в деяких випадках відбувається злиття для уникнення плутанини, фрагментації ринку і потенціального знецінення очікуваних результатів. Офіційні міжнародні системи стандартизації являють собою платформу, яка потенційно може доповнити або сприяти погодженню різних приватних стандартів, а також може допомогти забезпечити узгодженість глобальних рішень. Це може призвести до більш високого рівня ринку і прийняття регулювання та, врешті-решт, до наміченого впливу на соціальну і екологічну сфери.

Наприклад, офіційна міжнародна система стандартизації допомогла об'єднати більшість тем, забезпечивши деякі важливі міжнародні стандарти на основні соціальні та екологічні питання. Для навколишнього середовища та пов'язаних з ним сфер були запроваджені стандарти з таких питань, як управління навколишнім середовищем (ISO 14001/4); екологічне маркування (ISO 14020/21/24/25); оцінка життєвого циклу (ISO 14040/44); вимірювання, перевірка і контроль рівня парникових газів (ISO 14064/65); питна вода та послуги з відведення стічних вод (ISO 24510/11/12).

ISO також об'єднала зусилля зацікавлених сторін для участі в розробленні нового стандарту на соціальну відповідальність – ISO 26000. Цей гучний проект, участь в якому взяли більше 400 міжнародних експертів з 91 країни та 42 міжнародних урядових і неурядових організацій, також демонструє те, що новий процес розроблення стандартів ISO може вирішувати складні соціальні питання та питання сталості. Інші приклади етапів розроблення в ISO охоплюють: вуглецевий слід продукції та послуг, критерії сталості для біопалива, сталість в управлінні подіями та водний слід організацій.

4. Вимоги, етикетки, сертифікація та відповідність

Враховуючи широкий спектр вимог, етикеток та сертифікатів на ринку, велике значення має те, що користувачі та споживачі впевнені у цілісності таких оцінок. Угода про TBT WTO визнає важливість використання відповідних настанов та рекомендацій, виданих міжнародними органами з стандартизації для підтримки гармонізації глобальних підходів до оцінки відповідності. Без таких узгоджених підходів неможливо отримати загальне визнання і прийняття протоколів про випробування та сертифікатів, що потенційно може призвести до обмеження торгівлі. Комітет ISO з оцінки відповідності (ISO/CASCO) являє собою форум для розроблення цієї послідовної і узгодженої практики. Міжнародні стандарти та настанови, так звані "інструменти" ISO/CASCO, надають користувачу впевненість в тому, що продукція, процес або послуга відповідають установленим вимогам. Слід відзначити, що незважаючи на те, що ISO розробляє міжнародні стандарти, які підтримують глобально погоджену оцінку відповідності, сама ISO не проводить ніяких заходів з випробування, сертифікації або акредитації на відповідність власним стандартам або будь-яким іншим.

Розробниками приватних стандартів також була визнана необхідність гармонізованого підходу до оцінки відповідності. Комітет ISO/CASCO співробітничав з рядом таких організацій і створює форум за допомогою свого "Стратегічного альянсу і групи з

регулювання" (STAR) для секторних та конкретних організацій (як державних, так і приватних) з метою участі в обговоренні політики з питань оцінки відповідності, а також з метою виявлення методів найкращого використання і розроблення "інструментів" ISO/CASCO в контексті їхніх власних схем.

Хоча "інструменти" ISO/CASCO являють собою загальний набір стандартів та настанов, іноді виникає потреба у додаткових конкретних вимогах у галузі або до об'єкту (наприклад, міркування стосовно безпеки харчових продуктів або інформаційної безпеки). Коли це відбувається, то розроблення таких додаткових вимог галузі до контролю, випробувань, відбору проб, тощо, завжди виконується на основі відповідних стандартів ISO/CASCO, доповнених вимогами конкретної галузі/об'єкту. Такий підхід забезпечує узгоджений та послідовний підхід до оцінки відповідності в усіх секторах та по всьому світові.

5. Висновки та перспективи на майбутнє

Офіційні міжнародні стандарти на національному, регіональному та міжнародному рівнях являють собою встановлений і доведений підхід до вирішення технічних та нових глобальних завдань. Крім того, сучасна реальність – це існування приватних стандартів в галузях, таких як ICT, роздрібна торгівля та агропромисловий комплекс, а також тих, що стосуються соціальних та екологічних проблем, які, в деяких випадках, успішно вирішуються безліччю зацікавлених сторін до встановлення пріоритетів.

Будь-яка організація може затверджувати розроблений "стандарт" і, навіть більше, встановлювати схему сертифікації/позначення/маркування, яка буде демонструвати відповідність цьому "стандарту". Однак, не всі розроблені стандарти будуть рівноцінними. Правила WTO про використання стандартів як основи для регулятивних заходів направлені на те, щоб "міжнародні стандарти" розроблялися уповноваженими організаціями (у випадку Угоди про SPS) або відповідали принципам розроблення міжнародних стандартів (у випадку Угоди про TBT). Офіційні міжнародні стандарти, наприклад, розроблені ISO та IEC, дотримуються цих принципів і зазвичай не вважаються "приватними стандартами". Тому настійно рекомендується відрізняти міжнародні стандарти, які використовують принципи, встановлені угодами WTO, і правила, визначені Кодексом належної практики, від інших стандартів, що можуть бути охарактеризовані як "приватні стандарти" і які не дотримуються принципів і правил WTO.

Існування зростаючої безлічі приватних стандартів у галузях, таких як ICT, агропромисловий комплекс та соціальні і екологічні питання, може зрештою створити плутанину серед користувачів та споживачів, тим самим применшуючи важливість їхнього впливу на ринок, соціальну та екологічну сфери. Крім того, заяви про відповідність з використанням потенційно несумісних методик оцінки також можуть підірвати передбачувані наслідки таких приватних стандартів.

Врешті-решт, повинні дотримуватися послідовність, гармонізація та тісне співробітництво між розробниками приватних і офіційних міжнародних стандартів. На сесіях, організованих WTO, було розглянуте питання приватних стандартів⁷ і визнана необхідність розвитку діалогу та зміцнення зв'язків між системами приватних стандартів і офіційними міжнародними організаціями з стандартизації. Зрештою, мета "один міжнародний стандарт, одне випробування, один сертифікат" повинна здійснюватися в цих галузях з метою досягнення загального визнання, а також передбачуваних наслідків.

Джерело: Брошура "International standards and "private standards". ISO – February 2010/1500 – ISBN 978-92-67-10518-5